

Czeglédy Sándor és a Budapesti Református Theologiai Akadémia

Czeglédy Sándor és a Budapesti Theologiai Akadémia kapcsolatát, az egyébként szűkszavú írásos források alapján, három dátumhoz lehet kötni.

Az első 1928. szeptember 21., amikor öccsével, Istvánnal együtt – a korábban pápai diák, beiratkozott az intézmény hallgatói sorába. A következő év őszén már a harmadik testvér, Czeglédy Margit is követte őket, de Sándor ekkor már az egyesült államokbeli Dayton Central Theological Seminary ösztöndíjasa, ahol azután Bachelor of Divinity fokozatot is szerez. Ezek a látszólag gyors iskolaváltások feltehetően a tudós szülői ház szellemében indították el őt peregrinusi pályáján, amely majd a princetoni magiszteri fokozattal és a Halle Wittenbergi Egyetemen töltött ösztöndíjas évvel bővülve formálták őt valóban széles látókörű tudóssá. A tudós édesapa bizonyára nem féltette egyik gyermekét sem az intézményt akkor markánsan meghatározó történelmi kálvinizmus szellemétől, amelyet akkor Budapesten Sebestyén Jenő képviselt, de amely mellett – ha nem is mindig békésen – megfértek a mérsékelt liberalizmus és a belmissziói irányzat képviselői is.

A következő állomásnál azután tíz év múlva találkozunk a fiatal pályakezdő tudóssal, aki a rendszeres teológiai doktorátus és a gyakorlati teológiai magántanári képesítés birtokában pályázik a Bilkei Pap István halálával megüresedett és a több mint két éven át csak helyettesítéssel betöltött gyakorlati teológiai tanszékre. Az 1938. június 13-án tartott kari tanácsülésen hat pályázó közül ő nyeri el először a rendkívüli, majd egy év múltán a rendes tanári kinevezést. Hivatalát már augusztusban elfoglalja és egyben a kari jegyzői tisztelet is betölti. A Dunamelléki Egyházkerület Közgyűlése 1938. november 18-án csaknem teljes egyhangúsággal választja meg teológiai tanárrá (57 leadott szavazatból 56-ot kapott). Csupán a családi érdekesség kedvéért jegyezzük meg, hogy ugyanekkor pályázik Károly testvére a megüresedett ószövetségi tanszékre is, ahol lelkeszi szolgálatának hiányára hivatkozva a kar Pap László pályázatát részesíti előnyben.

A viszonylag rövid, kétéves itteni tanársága alatt két jelentősebb megnyilvánulását örökítik meg a jegyzőkönyvek, a harmadikat azonban mi tehetjük hozzá: budapesti tanársága idején írja meg *A választott nép* című könyvét. Először 1939. február 24–25-én az Országos Református Theologiai Tanári Konferencián találkozunk a nevével, amelyre ekkor a négyéves ciklus alapján éppen Budapesten került sor. Czeglédy Sándor itt a *Gyakorlati írásmagyarázat kérdése* címmel tartott előadást. Egyháztörténetileg azonban ennél is izgalmasabb az ekkor születendő ökumenikus mozgalomhoz, az Egyházak Világtanácsa elődjéhez, az Ökumenischer Rat der

Kirchen alakulásához írott tanulmányi hozzászólása. A kar nevében Sebestyén Jenő és Czeglédý Sándor készítettek dolgozatot 1940 elején. Az összehasonlítás érdekes képet nyújt a felekezeti szűkkeblűség felé hajló és az egyetemességre nyitott szemléletről. Ez utóbbit ugyanis ő képviseli azzal a javaslattal együtt, hogy a magyar történelmi protestáns egyházak is alakítsák meg saját ökumenikus tanácsukat, valamint hogy a magyar reformátusok fűzzék szorosabbra kapcsolatukat a világ reformátusságának nagy családjával.

1940. október 24-én azonban a kar már Czeglédý Sándor lemondó levelét kénytelen tárgyalni, amely debreceni rendkívüli egyetemi tanári kinevezése miatt következett be. A kar megértéssel vette tudomásul a tudományos pályán történő megtisztelő előbbre lépést, ám Budai Gergely igazgató „fájó szívvel vesz a kedves kartárstól az egész kar nevében búcsút”. Ezek a személyes szavak a szokásos hivatalos hangnemenél mélyebben fejezik ki, hogy Czeglédý Sándor mint ember és kolléga jó és szeretetteljes kapcsolatban volt kartársaival és rövid itteni tartózkodása valóban nyeresége volt az intézménynek. Sajnos, személyes visszaemlékezések híján itteni diákjainak visszajelzéseiről szinte semmit sem tudunk, ennek összegyűjtésével már bizonyosan elkéstünk, legfeljebb a váratlanul előbukkanó memoárok szolgálhatnak majd némi információval.

A harmadik dátum 1989. június 21., amikor a Budapesti Theologia tiszteletbeli doktori címet adományozott neki, egy időben debreceni kollégájával, Török István professzorral.

Eddig a szigorúan vett életrajzi adatok, amelyet talán szabad még kiegészítenünk azzal a családi összefüggéssel is, hogy testvére, István 1953 őszétől felkért előadó, majd 1954-től 1966-ban bekövetkezett haláláig akadémiánk sokunk által szeretett és megbecsült professzora volt az újszövetségi tanszéken. Tudom, hogy bármely összehasonlítás sértheti a tudományos méltatás etikettjét, mégis engedtessek meg, hogy utalást tegyek arra a hasonlóságra, amely a két neves professzor közt oly szembevetendő volt tudományos igényességükön túl mind egyházszeretetüket, mind nagyszerű pedagógiájukat, közvetlen emberségüket és nem utolsósorban sajátos jó humorukat tekintve. A Czeglédý-tanítványok ezért itt Debrecenben és Budapesten számos hasonló élményt és anekdotát őrizhetnek.

Amint a bevezetőben már utaltunk rá, budapesti tanárságának utolsó évében jelent meg a *A választott nép* című könyve, amely a rendszeres teológus Czeglédý Sándorra irányítja figyelmünket. Ő tehát olyan gyakorlati teológus volt, aki nemcsak tudatában volt annak, hogy az egyház igehirdetésében és minden gyakorlati szolgálatában nemcsak a *Quomodo?*, hanem a *Quid* is fontos, hanem éppen ez utóbbi tartalmi minőségvizsgálatának elméleti szakembere is akart lenni. Erről mind a rendszeres teológiai témakörben írt *Hit és történet* című doktori disszertációja tanúskodik, mind a már említett, Budapesten írt és publikált műve is. Hogy ez a szemlélet mennyire látható homiletikai, liturgikai és katechetikai munkásságában, azt nem az én tisztem vizsgálni. Ezért most ragaszkodva a cím adta kerethez, mellőznöm kell még a *Hit és történet* elemzését is, így csupán *A választott nép* című könyvről szólok. (Az előzőhöz csupán annyi személyes megjegyzés engedtessek meg, hogy Bucsay Mihály professzorom harmadéves korunkban nyári kötelező olvasmánynak jelölte ki. Olvasmánynaplóm ma is őrzi a megértéséért vívott küz-

delmemet, de mégis jóleső érzéssel gondolok vissza rá, mert valamelyest sikerült a segítségével a historizmustól Bultmannig terjedő teológiatörténeti ívet átlátanom.)

A *választott nép* megjelenésének éve már sok mindent elárul a témaválasztásról és annak aktualitásáról. Ez egyrészt arról tanúskodik, hogy a szerzőnek pontos ismeretei voltak a német egyházi harcról, amely éppen a népiség hamis teológiájával és az Ószövetség elvetésével szemben kívánta védelmezni a kijelentés igazságát. Erről ő közvetlen tapasztalatokat is szerzett 1936–1937-es németországi tanulmányútja során. De ez a szemlélet nem volt idegen itthon sem, amikor a területi visszacsatolások eufóriájában a magyarságról is torz képek és hamis bibliai analógiák születtek. Czeglédy Sándor világosan fogalmazza meg, hogy a választott nép Izraelt és a Krisztus anyaszentegyházát jelenti, és hogy a „megismerés útja az Isten népétől vezet a mi népünk felé és nem fordítva.” (5. o.) Ebben a sorrendben a nép, noha e világi valóság, mégsem „profán valóság”, amely a teológiai értelmezés számára idegen terület lenne. A népiség és kulturális identitás ebben az összefüggésben nem elsődleges teológiai cél, hanem az evangélium nyilvánossági igényének a következménye. A népről sem mint pusztán teremtési rendről kell beszélnünk, hanem mint a Nóéval kötött kegyelmi szövetség rendjéről. De ugyanez a helyzet Izrael kegyelmi kiválasztásának esetében is.

Czeglédy Sándor máig ható érvénnyel értelmezi a Nagy Konstantin-i örökséget és leginkább ez teszi munkáját ma is tovább gondolásra méltóvá. Egyfelől elveti azt a keresztyén exkluzivizmust, amely a keresztyénségen kívüli „népi nomos transzcendens tekintélyét” tagadja (114. o.), de másfelől a népeknek Krisztussal való találkozását is olyan megfordíthatatlan eseménynek tartja, amelyből nem lehetséges egy Krisztus előtti pogányságba való visszatérés. Ebben Bonhoefferéhez egészen hasonló következtetésre jut, jóllehet az *Etikájának* végére került töredékeket természetesen nem ismerhette. De ekkléziológiai következtetések is nagyon hasonlóak: az egyháznak kell még inkább egyháznak lennie, mert az egyház „akkor szolgálja igazán a népet, ha egyedül Krisztust akarja szolgálni.” (133. o.) A szekularizáció jobb megértése szempontjából ezek a gondolatok ma is megkerülhetetlenek.

Végül, személyes emlékként is szeretném felidézni szellemességét és az említett jó humorát. Több előadásán is volt alkalmam részt venni, ahol soha nem mulasztotta el egyházunk visszás jelenségeinek karikírozását. Egyszer például a lelkészek papos, magas mellényes öltözéke ellen úgy kelt ki, hogy hátulgombolósnak nevezte azt az inggallér és zakó alá szerkesztett kissé hiányos méretű mellényt, amit csakugyan a nyaknál hátul kellett felgombolni. Ugyancsak felejthetetlen marad az az észak-pesti lelkészeknek rendezett mátraházi konferencia is, amikor az előadása után egy lelkész – a témához nem egészen kapcsolódva – azt kívánta tudakolni a liturgika neves professzorától, hogy milyen palástot tartana jónak a női lelkészek számára. A válasza csak ennyi volt: Kérem, én a textussal foglalkozom és nem a textíliákkal.

Úgy gondolom, a szellemes választ tekinthetjük a száz éve született professzor egyik fontos teológiai örökségének: foglalkozunk a lényeges dolgokkal, foglalkozunk a textussal, amely Ady szavaival élve „*ma is Jézus, éppen úgy mint húsz éve*”.

Irodalom

- A Budapesti Református Theológiai Akadémia Kari Tanácsának Jegyzőkönyvei
- A *Ráday Gyűjtemény Levéltára*
- *A Dunamelléki Egyházkerület 1938. évi Jegyzőkönyvei*, Budapest, 1938.
- CZEGLÉDY, S.: *Hit és történet*, Budapest 1936.
- CZEGLÉDY, S.: *A választott nép*, Budapest, 1940.
- PAP, L.—BUCSAY, M. (szerk.): *A Budapesti Református Theológiai Akadémia története 1855–1955*, Budapest, Református Egyetemes Konvent Sajtóosztálya, 1955, 120. 179–181.